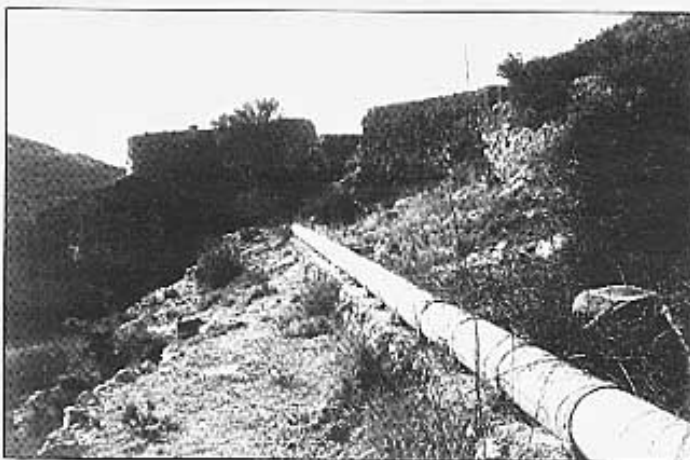

Tram de la sèquia amb poques escombraries.

Salt del trestellador folrat de salvatge vegetació.

Claveguera penetrant el molí.

moldre. Tot just davant d'aquest molí començava la sèquia, seguia entre l'hort i el camí que ens hi duu, s'endinsava sota uns ares de dovelles, molt ben conservats, travessant la carretera d'Alcalá a free del riu, girava després a dreta gins arribar a la vora del barranquet d'en Bera dins de la fàbrica de la goma.

L'aigua de la bassa el molí del Consell, en estar plena. S'escapava pel Trestellador, formava un salt d'aigua força elegant (ho escric amb majúscula perquè li ha donat el seu nom a un petit tram de carretera). S'iniciava ací un nou tram de sèquia que creuava la carretera de Sant Mateu, anava paral·lela i una amica allunyada per uns horts que regava (hi havia també una bassa per netejar la roba). Abans d'arribar al barranc d'en Bera un cop més tornava a creuar-la i es dirigia a ajuntar-se amb el tram abans descrit procedent del molí del Consell.

Tots dos trams plegats i engrossit son cabdal, mitjançant un reguera bastida ad hoc, salvaven el barranc d'en Bera (encara s'hi poden veure les restes), penetrava la sèquia el "terré" a través d'un túnel, vorejava per darrere les cases de la Ravaleta i seguia fent giragonses i allunyant-se de la llera del riu a fi d'atenyer, en arribar a la Roca Tallada, el nivell desitjat per aplegar a la bassa. Cal esmentar que en passar les canonades de l'aigua potable darrere l'escorxador es van trobar restes de les toves que formant volta protegien la sèquia.

L'última aportació d'aigua era possible dins de l'Hort de la Font. Quan no calia regar, l'aigua de la font de la vila podia créixer el cabdal destinat al molí. D'aquesta possibilitat rarament se'n feia ús.

que l'esmentada parcel·la, segons el propietari, comença a l'aiguavés del Tossal i arriba al riu.

Des de la Roca Tallada a la bassa del molí es pot seguir prou bé la sèquia malgrat els trams ensorrats i d'altres esborrats pels camins i alguns horts. De la resta a més de fer una mancada descripció, per tractar-se d'una zona prou urbanitzada, adjunto un petit plànol per si de cas quedéu vol seguir-la.

Les aportacions d'aigua que se'n feia per tal de fer el molí n'eren tres:

L'aigua que llençava el molí del Consell després de

B. Barberà

HISTÒRIA: L'AUTOR DE LA FAÇANA DE LA CATEDRAL DE MÚRCIA, L'ARQUITECTE JAIME BORT I MILIÀ, FINS ARA CONSIDERAT NATURAL DE SANT MATEU, VA NÀIXER A LES COVES DE VINROMÀ

El butlletí de la Societat Castellana de Cultura, abril-juny de 1995, apareix un article de Magín Arroyas Sarrateo que era un article sobre el patrimoni, més que de les obres que Jaime Bort no va néixer a Sant Mateu, tal com es creia fins ara, sino al nostre poble de les Coves de Vinromà. Segueix, així, el present article per a deslar l'enigma. Jaime Bort i Milà és l'arquitecte que, en la primera meitat del segle XIX planificà i construï els treballs de la façana principal de la catedral de Múrcia, considerada com una de les obres capitals de l'arquitectura hispànica del segle XVIII. Fins ara, sempre s'havia cregut que el sudista Jaime Bort havia nascut a Sant Mateu, i mai ho donen tots els curats que a ell es refereixen, fins i tot la Gran Enciclopedia de España publicada en 1991. Fent referència, després, a la Gran Enciclopedia de España publicada en 1991, l'arquitecte, després de no tenir dades concretes, aquesta opinió és, segons Magín Arroyas, eminentment correcta i no entenc el que. Vegeu per què.

A l'obra municipal de Sant Mateu es conserva una carta que, el 1953, dirigia l'Abadessa del Real Convento de Madre de Dios de Belaguarda Justinián de Múrcia, senyora de Múrcia, a l'Abadessa de Sant Mateu, on es diu: (...) Na-

brevo desuadero que entró en capienda y cedió a don Juan Bort, del siglo XVII, los natural de Sant Mateu de Tercera (...) Teniendo entendido que a su muerte dejó un legado para la construcción de un templo en esa iglesia. D'acord amb aquesta carta, i a partir d'arxius de 1953, se'l considerava natiu de Sant Mateu. Vegeu, però, en esta l'obra.

Jaime Bort entraria el 1737 les obres de la catedral de Múrcia i en elles està treballant fins que el 1748 és cedit a la cor, per la qual cosa, abans de partir, ell i la seva esposa s'atrapen porres per tal que, en cas de morir algun d'ells, pogués treballar i a per l'obra i quedar treballada les seves voluntats, entre les quals es disposa: (...) En el testamento de los señores, doctores y canónigos que mecen y pertenecieren a mí el dicho don Jaime Bort (...), es voluntad que en la ciudad de Múrcia se levante la fábrica de la Iglesia parroquial de las Cuebas de San Mateo del Reino de Valencia Obispado de Tortosa (...).

Primo Bort morí a Madrid el 2 de febrer de 1754, i en aplicació del document anterior, la seva esposa, la senyora

Antonia Restrepo, davant del notari cuber de Madrid, establí el testament tal com el tenim després en el testament de poder. Pel que fa a ella que a mortelles era menuda, diu: (...) he yo voluntad que en la ciudad de Múrcia se levante la fábrica de la Iglesia parroquial de San Mateo de las Cuebas del Reino de Valencia Obispado de Tortosa (...). Amb bar celtes, Magín Arroyas desena que és aquest segon document el que produeix l'error, en identificar les Coves amb Sant Mateu. Però si analitzem amb més detall el document que en el primer, signat per Jaime Bort, nascut a les Coves, es refereix a la realitat local amb les Cuebas (de San Mateo), pel fet que les Coves pertanyien, el segle XVIII, a la demarcació o govern de Sant Mateu. Tanmateix, la seva esposa, que segurament desconstruïa la zona, repeteix que el Sant Mateu esmentat seria el titular de la iglesia parroquial de las Cuebas (iglesia parroquial de San Mateo de las Cuebas) i, per això, si dita davant i davant, no, a l'obra.

Encara podem afegir algunes coses més: el Sr. Néstor Sánchez, en la seva col·lecció Tierras de España, Madrid

1985, p.104 diu: "En Castellón tienen catedral y personalidad suficiente las iglesias de Cebadas y Cuebas de Vinromà (en esta última al parecer trabajó Jaime Bort)". El Sr. Sánchez Adell, Rodríguez Colinas, Olucha Martínez, en Castellón de la Plana y su provincia, Castellón 1980, p.172, diu: "La iglesia parroquial de la Asociación de Nuestra Señora, de santones neoclásicas, atribuida a Jaime Bort, se encuentra construyéndose en 1730". El Sr. Rodríguez Colinas, en la obra Iglesia parroquial de las Cuebas (iglesia parroquial de San Mateo de las Cuebas), el segle XIV, el seu autor no té nom, sinó que a mitjan segle XII. Per tot això, no es desgrana el perquè ni és conculcat aclarir que Jaime Bort, amb a excepció, des de la meitat del segle XVII a la paròquia de les Coves de Vinromà, al seu poble natal, on el qual es construïa o està construint-se en una iglesia, el projecte de la qual havia estat redactat probablement per ell mateix.

Nota: Jaime Bort va tenir dues filles, ambdues monges, que al moment de professar -tenien nom més béns que els seus pares pagament legatades.